

Investigation of the Metaphorical Perceptions of High School Students Towards the Earthquake: Çorum Example

Pinar UCKAN¹

¹Amasya University, Social Sciences Institute, Department of Social Studies Education, 05100 Amasya, Türkiye

Keywords

Earthquake, Metaphor, High school students, Disaster education

Highlights

- * Metaphors of high school students who experienced the earthquake
- * Metaphors of high school students who experienced the earthquake secondarily
- * Disaster training and its importance

Aim

To contribute to disaster education by determining the perceptions of students who experienced the earthquake

Location

--

Methods

The 'phenomenology' pattern, which is one of the qualitative research methods used to determine metaphors, was preferred

Results

Although the earthquake-related metaphors of students with primary and secondary earthquake experience were similar, differences were detected between the numbers

Supporting Institutions

--

Financial Disclosure

The author declared that this study has received no financial support

Peer-review

Externally peer-reviewed

Conflict of Interest

The author have no conflicts of interest to declare

Manuscript

Research Article

Received: 18.04.2024

Revised: 03.12.2024

Accepted: 27.01.2025

Printed: 30.04.2025

DOI

10.46464/tdad.1470564

Corresponding Author

Pinar Uckan

Email: pinar.uckan16@gmail.com

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International Non-Commercial License

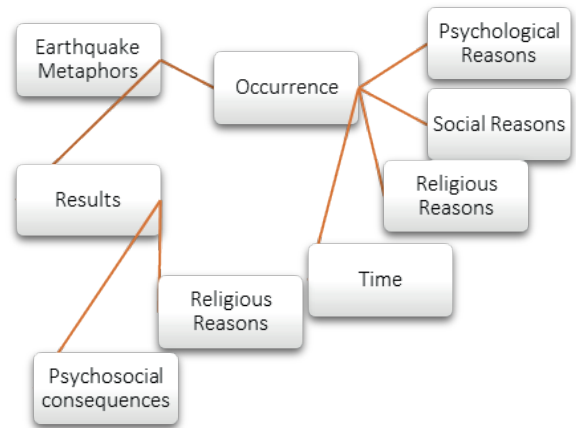

Figure
Metaphors of high school students who experienced an earthquake

How to cite:

Uckan P., 2025. Investigation of the Metaphorical Perceptions of High School Students Towards the Earthquake: Çorum Example, Turk Deprem Arastirma Dergisi 7(1), 1-13, DOI:10.46464/tdad.1470564.

Lise Öğrencilerinin Depreme Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi: Çorum Örneği

Pınar UÇKAN¹

¹Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, 05100 Amasya, Türkiye

ÖZET

Çalışmada depremi yaşamış ve depremde sosyal öğrenme yoluyla etkilenmiş öğrencilerin depreme yönelik metaforik algılarını tespit etmek, bu sayede yapılacak eğitim öğretim faaliyetlerine rehberlik etmek amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan 'fenomenoloji' deseninin tercih edildiği çalışmada verileri toplamak için öğrencilerin "Deprem.....gibidir, çünkü....." ifadesini cevaplayacakları tek sorudan oluşan açık uçlu form kullanılmıştır. Lise öğrencilerinden oluşan 53 kişi araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu belirlenirken benzeşik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Verilerin çözümlenmesinde tümevarımsal içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma sonucunda; katılımcılar tarafından depremle ilgili benzer metaforlar üretildiği, ancak metaforların sayısında ve gerekçelendirilmesinde farklılaşmalar olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak; öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun afet eğitimlerinin verilmesi ve afetlerle ilgili çalışmaların tümünde öğrencilerin düşüncelerinin incelendiği araştırmalardan yardım alınması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Deprem, Metafor, Lise öğrencileri, Afet eğitimi

Öne Çıkanlar

- *Depremi yaşayan lise öğrencilerinin metaforları
- *Depremi ikincil olarak yaşayan lise öğrencilerinin metaforları
- *Afet eğitimi ve önemi

Makale

Araştırma Makalesi

Geliş: 18.04.2024

Düzeltilme: 03.12.2024

Kabul: 27.01.2025

Basım: 30.04.2025

DOI

10.46464/tdad.1470564

Sorumlu yazar

Pınar Uçkan

E-posta:

pinar.uckan16@gmail.com

Investigation of the Metaphorical Perceptions of High School Students Towards the Earthquake: Çorum Example

Pınar UÇKAN¹

¹ Amasya University, Social Sciences Institute, Department of Social Studies Education, 05100 Amasya, Türkiye

ABSTRACT

The aim of the research is to determine the metaphorical perceptions of students who experienced the earthquake and to guide the educational activities to be carried out. In the study where the 'Phenomenology' design was preferred, the expression "Earthquake is like because....." was used to collect data. The study group consists of 53 high school students. Inductive content analysis was preferred in data analysis. As a result of the research; It was determined that similar metaphors regarding the earthquake were produced by the participants, but there were differences in numbers and justifications. It is recommended to provide disaster education appropriate to the developmental characteristics of students and to get help from studies examining students' thoughts.

Keywords

Earthquake, Metaphor, High school students, Disaster education

Highlights

- * Metaphors of high school students who experienced the earthquake
- * Metaphors of high school students who experienced the earthquake secondarily
- * Disaster training and its importance

Manuscript

Research Article

Received: 18.04.2024

Revised: 03.12.2024

Accepted: 21.01.2025

Printed: 30.04.2025

DOI

10.46464/tdad.1470564

Corresponding Author

Pınar Uçkan

Email:

pinar.uckan16@gmail.com

1. GİRİŞ

İnsanın yaşamını idame ettirdiği doğadaki sıra dışı olaylar olan depremler, volkan patlamaları, seller, kasırga ve hortumlar insan hayatını ve faaliyetlerini ciddi şekilde etkilemektedir (Zhou ve diğ. 2018). Afetler büyük can ve mal kaybına yol açarlar ve başladığı andan itibaren insanların durdurmasının mümkün olmadığı yıkıcı, doğal ve beşeri olaylar silsilesi olarak tanımlanabilir (Şahin ve Sipahioğlu 2002). Doğal afetler ise, oluşumunda doğal süreçlerin etkin olduğu, sonuçları itibariyle insanoğlunu zora sokan süreçlerdir.

Bu sıra dışı doğa olayları içinde insan topluluklarını en geniş ölçekli etkileyeni ise depremlerdir. Bu durumun ortaya çıkmasındaki en büyük faktörler şüphesiz depremlerin önceden tahmin edilememesi ve tektonik kökenli depremlerin geniş alanları etkilemesidir. Yerkabuğundaki ani kırılmalarla birlikte, dalgalar halinde yayılan titreşimlerin yeryüzünü sarsması deprem olarak tanımlanır (Yıldız ve Öztürk 2023). Depremler oluşum itibariyle volkanik, çöküntü ve tektonik kökenli olarak ayrılır ve en şiddetli ve en sık depremler tektonik kökenli olanlardır (Aksoy ve Sözen 2014). Dünya var olduğundan beri depremler olagelmekte ve yeryüzünde büyük değişimler meydana getirmektedir. Türkiye dünyadaki önemli ve aktif fay kuşaklarından biri olan Alp-Himalaya deprem kuşağında yer almakta ve belli aralıklarla (Şahin ve diğ. 2004) depremlere sahne olmaktadır. Bununla birlikte yine Türkiye’de en fazla can ve mal kaybına neden olan doğa olayı depremlerdir (AFAD 2018, Özkul ve Karaman 2007). Türkiye’de depremlerin yaşandığı bölgeler; Kuzey Anadolu Fay Zonu, Batı Anadolu Çöküntü Bölgesi ve Doğu Anadolu Fay Zonu olarak adlandırılan fay kuşaklarıdır. Türkiye’deki aktif fay hatları, Richter ölçeğine göre 7 büyüklüğünde ve üzerindeki depremleri üretebilecek kapasitededir ve bu depremler insanların can ve mallarına büyük zararlar verdiklerinden afet tanımlaması içinde değerlendirilir. Oysa depremin büyüklüğü şiddetinden ziyade yarattığı yıkıcı etkinin büyüklüğü ile betimlenir. Bu minvalde Japonya gibi depremle yaşamaya alışmış ve sosyo-ekonomik alt yapısını depreme göre dizayn etmiş ülkelerde aynı büyüklükte depremlerin afet kapsamına girmediği gözlenmektedir.

Nitekim Türkiye’nin yakın tarihine bakıldığında yaşanmış büyük depremlerin ülke insanının hafızasında derin izler bıraktığı, aynı yıkıcı etkiyi ekonomik boyuta da taşıdığı söylenebilir. Yapılan bir çalışmada 17 Ağustos 1999 tarihinde yaşanan Gölcük merkezli Marmara Depremi’nin ülke ekonomisine zararının yaklaşık 6.2 milyar ABD doları olduğu tespit edilmiştir (Demirkaya 2007, Öcal 2005). Yaşanan büyük felaketlerden sonuncusu da 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan ve 11 ili etkileyen ve “Asrın Felaketi” olarak nitelenen Kahramanmaraş depremleridir (Utkucu ve diğ. 2023). Depremlere ait sayısal verilere bakıldığında 50 binin üzerinde can kaybı ve bulunamayan binin üzerinde kişinin olduğu görülmektedir (AA 2023). Böyle acı tablolarının ortaya çıkmasındaki en büyük nedenler alınamayan önlemler, çıkarılamayan dersler ve yetersiz afet eğitimleridir. Depremlerin etkileri ancak bilinçli bireyler yetiştirerek en aza indirilebilir.

Depremler sadece yaşandığı zamanda toplumlar üzerinde ağır hasarlar bırakmakla kalmaz, daha ileriki dönemlerde de etkileri gözlenmeye devam eder. Nitekim depremin insanlar üzerindeki etkilerini inceleyen birçok çalışma yapılmış ve

insanların psikolojik, nörolojik hasarlarının topluma uyum sağlamada, eğitim hayatlarına devam ettirmede zorluklara neden olduğu tespit edilmiştir. Özçetin ve diğ. (2008) yaptığı araştırmada 12 Kasım 1999 Düzce depremini yaşamış kişiler üzerinde çalışmış ve katılımcıların %34’ünün kaygı ve strese bağlı kişilik bozukluğu gösterdiğini belirtmiştir. Erkan (2010) ise çocukların yaşadıkları kaygıları daha ileri boyuta taşıyabildiğini, öğretmenlerin, öğrencilerde sağlıklı gelişmeler oluşturabilmeleri için geçmişte yaşadıkları olayları bilmeleri gerektiğini söylemiştir. Öğrenci öğrenmelerinin daha sağlıklı ve etkin yürütülmesi için, öğrenciler üzerinde büyük etkiler bırakan yıkıcı depremlerin öğrencilerin algılamalarında ne tür değişikliklere neden olduğunun, düşünce dünyalarını nasıl değiştirdiğinin ve depreme yönelik çalışmaların nasıl evrilmesi gerektiğinin tespit edilmesi gerekir. Bu çalışmanın amacı da öğrencilerin depreme yönelik metaforik algılarının tespit edilmesi ve bu sayede yapılacak eğitim öğretim faaliyetlerine rehberlik etmektir.

Alan yazına bakıldığında depremin etkileri ve eğitim sistemleri arasındaki ilişkiyi ele alan birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bunlardan bazıları; Yıldız (2000)’in öğretmenlerin deprem öncesi ve sonrasında öğretme ve öğrenme süreçlerinin nasıl etkilendiğini gösteren çalışması, depremin ilköğretim öğrencilerinin başarı durumlarına etkisi (Sert 2002), öğrencilerin deprem kavramına yönelik algı ve tutumları (Aydın 2010), lise öğrencilerinin depreme ilişkin görüşlerini inceleyen çalışma (Aksoy ve Sözen 2014), 9’uncu sınıf öğrencilerinin depreme yönelik metaforik algılarının belirlenmesi (Aksoy 2013) gibi çalışmalardır. Bu çalışmalardan elde edilen bulgulara bakıldığında, yaşanan büyük depremlerin yıkıcı etkilerinin öğrenci öğrenme süreçlerinde belirgin etkisinin olduğunu göstermektedir. Bu açıdan incelendiğinde öğrencilerin depreme yönelik algılarının belirlenmesi, eğitim öğretimin sağlıklı yürütülmesi için önem kazanmaktadır. Bu algı ve kavramlar arasındaki bağlantıları tespit etmek için farklı yol ve yöntemler kullanılır ki bunlardan biri de metaforlardır (Potts ve Semino 2019).

Metafor terimi Yunan dilinde ‘meta’ (üzerine, geçen) ve ‘pherein’ (taşımak) sözcüklerinden türemiştir. Kısaca özetlersek bir kelimenin anlamının ya da yöneliminin başka bir kelimeyle ifade edilmesidir. Metaforların, insanların dünyayı nasıl anlamlandırdıkları ve nasıl benzetmeler kullandıklarını belirttiği düşünülmektedir (Cerit 2008). Başka bir ifadeyle metaforlar insanların anlatırken zorlandığı kavramları tasarlayıp kullandıkları zihin haritalarıdır (Shaw ve Mahlios 2011). Bu anlamda oluşturulacak deprem metaforları öğrencilerin depremi nasıl algıladıklarını ortaya koyacaktır. Metaforlarla yapılmış uluslararası çalışmalar, alan yazımına büyük katkılarda bulunmuştur. Farklı gelişim dönemindeki öğrencilerin bilime yönelik metaforik algılarını inceleyen çalışmalar olduğu gibi (Thibodeau 2017), eğitimde çeşitli konuların öğretilmesinde kullanılan çalışmalar (Palmquist 2001, Lakoff ve Johnson 2005) da mevcuttur.

Türkiye’de depremin öğrenciler üzerindeki metaforik algılarını incelemek üzere yapılmış birçok çalışma bulunmakla birlikte (Doğan ve diğ. 2021), depremi yaşamış ve yaşamadığı halde ikinci dereceden (dolaylı olarak) etkilenen öğrencilerin algılarını tespit etmeye çalışan çalışmalar oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerini birebir yaşamış ve depremden ikincil olarak

etkilenmiş lise öğrencilerinin depreme yönelik algılarını tespit edecek, bununla birlikte farklı yaşamışlıklara sahip iki grup arasındaki benzer ve farklı deprem metaforlarını da belirleyecek olan çalışma, alan yazındaki bu eksiklikleri tamamlaması açısından önem arz etmektedir.

1.1) Araştırmanın amacı

Türkiye bulunduğu deprem kuşağı ve jeolojik özellikleri itibarıyla aktif depremlerin sıkça yaşandığı ve yaşanacağı bir ülkedir. Sosyal ve ekonomik hayatın deprem gerçeğine göre yapılandırılması, deprem ve diğer afetlere hazırlıklı hale getirilmesi, bunun için de eğitimlerin belli aralıklarla tekrar edilmesi gerekmektedir. Söz konusu süreçlerin tasarlanması, uygulanması ve paydaşlarından dönütler alması gerektiğinden, eğitimle ilgili kısımların mutlak suretle bilimsel çalışmalarla eşgüdümlü olması elzemdir. Bu nedenle genç nüfuslu ve nüfusun büyük bir kısmı da öğrenci olan Türkiye’de, eğitim öğretim faaliyetlerinin sağlıklı ve verimli planlanması önem arz etmektedir. Öğrenci öğrenmelerinin psikolojik taraflarının saptanması için de metaforik algı düzeylerinin bilinmesi, öğretme sürecindeki önemli unsurlar olan öğretmen ve öğrencilerle paylaşılması gerekir.

Çalışmanın amacı, depremi yaşamış ve depremden sosyal öğrenme yoluyla etkilenmiş öğrencilerin depreme yönelik metaforik algılarını tespit etmek, bu sayede yapılacak eğitim öğretim faaliyetlerine rehberlik etmektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevaplar aranacaktır:

- 1) Kahramanmaraş depremlerini yaşamış lise öğrencilerinin depreme yönelik metaforik algıları nelerdir?
- 2) Kahramanmaraş depremlerini yaşamış lise öğrencilerinin depreme yönelik metaforik algıları, hangi ortak kavramsal kategorilere ayrılabilir?
- 3) Kahramanmaraş depremlerinden ikincil yoldan etkilenmiş lise öğrencilerinin depreme yönelik metaforik algıları nelerdir?
- 4) Kahramanmaraş depremlerini yaşamış ve ikincil yoldan etkilenmiş lise öğrencilerinin depreme yönelik algılarındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1) Araştırma Deseni

Bu çalışmada lise öğrencilerinin depreme yönelik algılarını tespit edebilmek için metaforları belirlemede kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden biri olan ‘fenomenoloji’ deseni tercih edilmiştir. Fenomenolojik çalışmalar, bir kavrama yönelik ortak tecrübelerin tespit edilmesinde kullanılır (Creswell 1998). Bir başka tanıma göre fenomenoloji; insanların deneyimlerini derinlemesine anlamak içindir (Patton 2002). Fenomenolojik desen, insanların dış dünyayı nasıl algıladıklarını, yorumladıklarını ve ona hangi atıflarda bulunduğunu betimler. İnsan yaşadığı gerçekliği kendi subjektif yorumuyla resmeder. Dolayısıyla bir gerçeklik inşa etmenin yolu; kişisel düşüncelerin ve nesnel dünyanın gerçekliğinin birlikte ördüğü bir duvarı örmekten geçer. Aynı zamanda fenomenoloji insanların nasıl davranışlar sergilediği ile değil bu davranışların nedenlerini bilmeyi amaçlar. Bu nedenle insanların her davranışı büyük resmin küçük bir parçasıdır (Tutar 2023). Yaşamış, deneyimlenmiş, etkisi hala devam eden olayların incelenmesinde fenomenolojik desen

tercih edilebilir. Çalışmada, katılımcıların deneyimlerinin özüne inebilmek için fenomenoloji deseni tercih edilmiştir.

2.2) Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın örneklem grubunu, Çorum ilindeki farklı liselerde eğitim gören depremzede 26 lise öğrencisi ve ikincil deprem deneyimi olan 27 lise öğrencilerinden oluşan 53 kişilik öğrenci grubu oluşturmaktadır. Örneklem grubunun belirlenmesinde, homojen bir grubun derinlemesine inceleneyeceği benzeşik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir (Neuman 2014). Çalışma grubunun cinsiyet, sınıf düzeyi ve deprem deneyimi ile ilgili dağılımlar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Çalışma grubunun değişken özellikleri
Table 1: Variable characteristics of the working group

Değişken	Demografik Özellikler	f	%
Cinsiyet	Kız	28	52.8
	Erkek	25	47.16
Sınıf Seviyesi	9	4	7.5
	10	35	66.03
	11	12	20.7
	12	2	22.6
Deprem Deneyimi	Birincil	26	49.05
	İkincil	27	50.94
Toplam		53	100

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların %52.8’nin kız; %47.16’sının erkek öğrencilerden oluştuğu, % 7.5’inin 9, %66’sının 10, %20’sinin 11 ve nihayet %22’sinin 12’nci sınıf öğrencisi olduğu görülmüştür. Deprem deneyimlerine göre dağılım incelendiğinde katılımcıların %49’unun depremi birincil yoldan deneyimlediği görülürken, %50.94’ünün ise ikincil olarak deprem deneyimi yaşamış katılımcılardan oluştuğu tespit edilmiştir.

3. VERİ

3.1) Veri Toplama Aracı

Depremi doğrudan veya dolaylı olarak deneyimlemiş öğrencilerin oluşturdukları kavramları belirleyebilmek amacıyla tek bir açık uçlu sorudan oluşan form kullanılmıştır. Katılımcılardan “Deprem.....gibidir, çünkü.....” ifadesini cevaplamaları istenmiştir. Bahsi geçen sorudaki “gibi” ifadesi ile katılımcı grupların depremi ilişkilendirdikleri kavram; “çünkü” ifadesi ile de bu kavramı tercih etmelerindeki gerekçeyi (metaforik dayanak) tespit etme amaçlanmıştır (Saban 2008).

3.2) Verilerin Analizi

Çalışmada verileri analiz etmek için tümevarımsal içerik analizi kullanılmıştır. Bu analiz türünde elde edilen veriler kategorilere ayrılır ve alt kategoriler oluşturularak sunulur (Yıldırım ve Şimşek 2011). Verilerin analizinde takip edilen sıralama; verilerin elenmesi ve kod numaraları verilmesi (1), kategorilerin oluşturulması (2), geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması (3), verilerin yorumlanması (4) şeklindedir.

3.2.1) Verilerin elenmesi ve kodlanması

Bu aşamada katılımcıların verdiği cevaplar araştırmanın amacına uygun olup olmadığına göre incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Toplam 56 katılımcının cevap kâğıdı iki ayrı uzmanca okunmuş ve 3 tanesinin elenmesine karar verilmiştir. 53 katılımcının verdiği cevaplar çalışmaya dâhil

edilmiş, söz konusu katılımcıların verdiği cevaplardan 40 tanesi farklı, toplam 69 kod elde edilmiştir. Araştırmaya katılanlar deprem deneyimine göre birincil (B) ve ikincil (İ) olanların ayırt edilmesi göz önünde bulundurularak BK1, BK2, BK3...BK26 ve İK27...İK1, İK2...İK26 şeklinde kodlanmıştır. Çalışmaya dâhil edilen katılımcıların verdikleri cevapların kodlar haline getirilmesi ve listelenmesinden sonra elde edilen metaforlar ayrıca tablolarda sunulmuştur.

3.2.2) Kategorilerin oluşturulması

Katılımcıların verdikleri cevaplar ortak özelliklere göre gruplandırılmıştır. Bu kapsamda katılımcıların depreme yönelik farklı yaklaşımları 4 ana kategori ve 11 alt kategoriye ayrılarak sunulmuştur.

3.2.3) Geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması

Bu çalışmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için inandırıcılık, aktarılabilirlik stratejileri kullanılmıştır (Shenton 2004). İnandırıcılığın kuvvetlendirilmesi için katılımcı öğrencilerin deprem ile ilgili ifadeleri doğrudan aktarılmıştır. Dış geçerliliğin oluşturulması için amaçlı ve benzeşik örnekleme yöntemi tercih edilmiştir (Lincoln ve Guba 2013).

3.2.4) Verilerin yorumlanması

Verilerin analizinde depremi birincil ve ikincil yollardan

deneyimlemiş lise öğrencilerinin deprem kavramı ile oluşturdukları metaforlar kategorilere ayrılmış, benzer ve ortak yönleri tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

3.3) Araştırmanın Etik İzinleri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı= Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi= 08.03.2024

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası= 184658

4. BULGULAR

Çalışma bulguları sırayla, deprem afetini 6 Şubat Kahramanmaraş depremlerini birincil yoldan yaşamış ve eğitimine Çorum ilinde devam eden lise öğrencilerinin oluşturduğu metaforlar ve bunlara ait alt kategoriler, depremi ikincil öğrenme yolları ile deneyimlemiş lise öğrencilerine ait metaforlar ve bunlara ait alt kategoriler ve her iki gruba ait metaforların ortak ve farklılaşan yönleri olarak verilmiştir.

4.1) Depremi Birincil Yoldan Yaşamış Lise Öğrencilerinin Deprem ile İlgili Metaforlarına Ait Bulgular

Bu bölümde 6 Şubat depremlerini yerinde deneyimlemiş ve akabinde eğitimine Çorum ilinde devam eden 26 lise öğrencisinden elde edilen metaforlar Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Depremi birincil yoldan deneyimlemiş lise öğrencilerin oluşturdukları metaforlar

Table 2: Metaphors created by high school students who experienced the earthquake firsthand

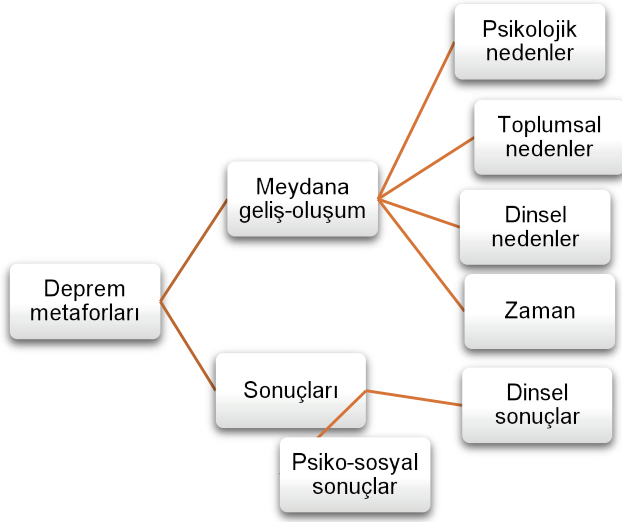
Metafor	f	%
Felaket	5	11.9
Zarar	4	9.5
Kâbus	4	9.5
Hasat	4	9.5
Bekleyiş	4	9.5
Savaş	2	4.7
Kıyamet	2	4.7
Son	2	4.7
Değişim	2	4.7
Karanlık	1	2.3
Araba	1	2.3
Yıkılış	1	2.3
İnsan	1	2.3
Katil	1	2.3
Karabasan	1	2.3
Trafik lambası	1	2.3
Kötü his	1	2.3
Sürpriz	1	2.3
Rüya	1	2.3
Sınav	1	2.3
Beşik	1	2.3
Ölüm	1	2.3
Toplam	42	100

Tablo 2'deki verilere bakıldığında katılımcıların depremi 22'si farklı toplam 42 kavramla açıkladığı görülmektedir. Katılımcıların sıklıkla kullandığı metaforlar felaket (f=5), zarar (f=4), kâbus (f=4), hasat (f=4) ve bekleyiş (f=4) olmuştur. Bu verilere bakıldığında katılımcı öğrencilerin depremi çoğunluklu olumsuz bir durumla benzeştirdikleri görülmüştür.

4.2) Depremi Birincil Yoldan Yaşamış Lise Öğrencilerinin Deprem ile İlgili Metaforlarına Ait Bulgular

Depremi yerinde yaşamış lise öğrencilerinin oluşturdukları 22 metafor ortak özelliklerine ve gerekçelerine göre ana ve alt kategorilere ayrılmıştır. Bu aşamada metaforlar; depremin olağan yapısına bağlı olarak oluşumu ve sonuçları olarak 2 ana

kategori, bunların altında gruplandırılmış 6 farklı alt kategoriye ayrılarak açıklanmış ve yorumlanmıştır. Metaforlara ait ana ve alt kategoriler (Şekil 1) gösterilmiştir.

Şekil 1: Birincil deprem deneyimi yaşamış öğrencilere ait metaforlara ait ana ve alt kategoriler

Figure 1: Main and sub-categories of metaphors belonging to students with earthquake experience

Depremi yerinde yaşamış lise öğrencilerinin oluşturdukları metaforların “Deprem Meydana Geliş-Oluşum” ve “Deprem Sonuçları” olmak üzere 2 ana kategoride toplandığı görülmektedir (Şekil 1). İlk kategori olan depremin meydana geliş ile ilgili psikolojik, toplumsal ve dinsel nedenler ve zaman adı altında 4 alt kategori oluşmuş; ikinci kategori deprem

sonuçları ise dinsel ve psiko-sosyal sonuçlar olarak 2 ayrı kategoriye ayrılmıştır. Her bir ana kategori ve alt kategorileri oluşturan metaforların gerekçeleri katılımcı öğrencilerin ifadeleriyle sırasıyla tablolar halinde verilmiştir. Psikolojik nedenlere ait alt kodlar Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2: Psikolojik Nedenler alt kategorisine ait kodlar

Figure 2: Codes belonging to the Psychological Reasons sub-category

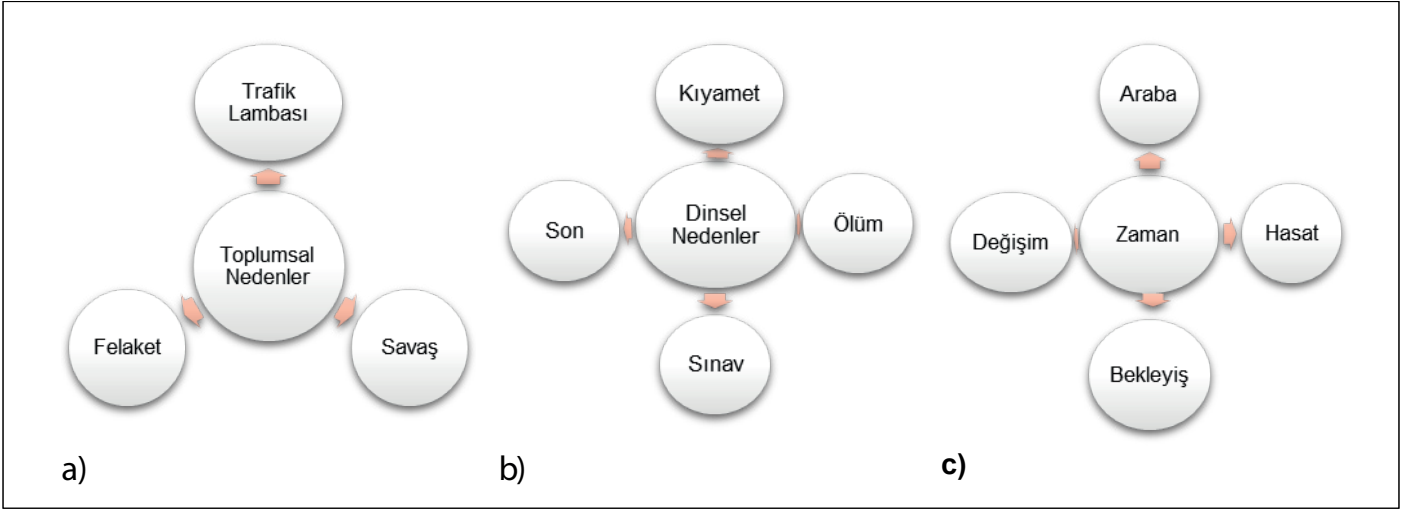
Psikolojik Nedenler alt kategorisine ait 10 ayrı kod elde edildiği görülmektedir (Şekil 2). Katılımcıların verdiği cevaplar neticesinde oluşan Deprem Meydana Geliş-Oluşum durumuna bağlı kategorinin alt teması “Psikolojik Nedenler” ile ilgili kodlara Tablo 3’te ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Tablo 3: Psikolojik Nedenler alt kategorisine ait kodlar
Table 3: Codes belonging to the Psychological Reasons sub-category

Alt Kategori	Kodlar	Katılımcı İfadesi
Psikolojik Nedenler	Zarar	BK20:Deprem sadece evimize değil, ailemize ve duygularımıza zarar verir
	Kabus	BK21:Başta güzel başlayan bir rüyayı deprem kâbusa çevirebilir
	Karanlık	BK7:İnsanlar karanlıkta yalnız kalırlar
	Yıkılış	BK25:Deprem her şeyini alır ve seni yıkar
	İnsan	BK24: İnsan gibi deprem de belirsiz bir şeydir
	Karabasan	BK1: Üstüne çöker altında kalırsın
	Kötü his	BK3: Bittiğinde geriye kötü şeyler kalır
	Sürpriz	BK19:Ne getireceği belli olmaz
	Rüya	BK12:Hatırlamak istemezsin
	Beşik	BK11: Devamlı sallan uyutmaz

Tablo 3’teki veriler incelendiğinde katılımcıların Psikolojik Nedenler alt kategorisinde 10 ayrı metafor oluşturdukları ve bunların ortaya çıkmasındaki ana nedenin kendi dünyalarında yarattığı etki olduğu görülmektedir. Toplumsal ve Dinsel

Nedenler ve Zaman alt kategorisine ait kodlar sırasıyla Şekil 3a, Şekil 3b, Şekil 3c’de gösterilmiş ve katılımcı ifadeleri Tablo 4’te ayrıca verilmiştir.

Şekil 3: a) Toplumsal, b) Dinsel Nedenler ve c) Zamanalt kategorilerine ait kodlar
Figure 3: Codes belonging to a) Social, b) Religious Reasons and c) Time sub-categories

Toplumsal Nedenler kategorisine ait 3, Dinsel Nedenlere ait 4 ve Zaman kategorisine ait 4 toplam 11 alt kod oluşturulduğu görülmektedir. (Şekil 3a, 3b, 3c) Her kategoriye ait kodların katılımcı ifadeleriyle ayrıntılı değerlendirilmesi tablolaştırılmıştır. Toplumsal Nedenler alt kategorisine ait kodlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Toplumsal Nedenler Alt Kategorisine Ait Kodlar
Table 4: Codes Belonging to Social Causes Sub-Category

Alt kategori	Kodlar	Katılımcı İfadesi
Toplumsal Nedenler	Trafik lambası	BK2: Beklenmedik anda tecrübe yaşattı
	Felaket	BK17: Depremle her şey felakete dönüştü
	Savaş	BK23: Savaş gibi yıkıcıdır, sonsuzluğa kadar uzanır

Tablo 4'e ait veriler incelendiğinde katılımcıların toplumsal nedenlerle ilişkilendirilen metaforlarının; savaş, felaket gibi toplumun tamamına etki eden unsurlarla bağdaştığı görülmektedir. Dinsel Nedenler alt kategorisine ait kodlar ve katılımcı ifadeleri Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Dinsel Nedenler alt kategorisine ait kodlar
Table 5: Codes belonging to Religious Reasons sub-category

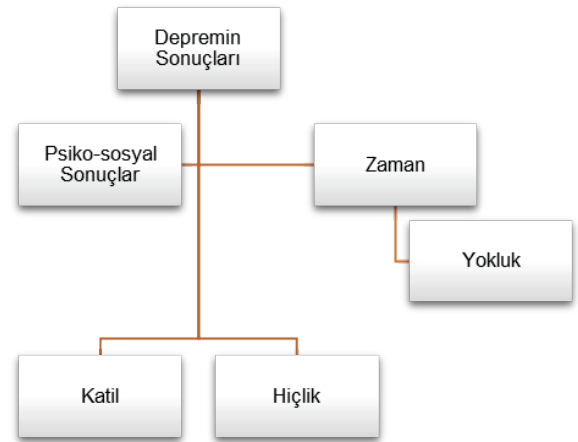
Alt kategori	Kodlar	Katılımcı İfadesi
Dinsel Nedenler	Kıyamet	BK14: Hayallerimizden ayırır
	Ölüm	BK26: Her şeyin sonu
	Sınava	BK13: Allah depremi bizi sınamak için verdi
	Son	BK5: Durma noktası

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların depremi dinsel çerçevede ele alan metaforlar oluşturdukları görülmektedir. "Kıyamet", "Ölüm", "Sınava" ve "Son" metaforları birbirini çağrıştıran ve dinsel kategoride değerlendirilmiş kodlardır. Zaman alt kategorisi altında değerlendirilen kodlar ve katılımcıların ifadeleri ise Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: Zaman Alt Kategorisine Ait Kodlar
Table 6: Codes Belonging to Time Sub-Category

Alt kategori	Kodlar	Katılımcı İfadesi
Zaman	Bekleyiş	BK6: Sürekli ne zaman olacak diye beklersin
	Değişim	BK4: Hiç bilmediğimiz bir yerde yeni bir hayata başlatır
	Hasat	BK11: Uzun süre bekletir
	Araba	BK24: Araba gibi hızlıdır, o araçtan çıkınca her şey değişir

Tablo 6'daki metaforlar incelendiğinde "Bekleyiş", "Değişim", "Hasat" ve "Araba" gibi insan hayatındaki zaman kavramıyla ilişkili kodlar olduğu görülmektedir. Bu durum katılımcıların, deprem metaforunu; değişim, süreklilik ve hız gibi alt metinlerle doldurduğunu ve zamanla özdeşleştirdiğini göstermektedir. İkinci ana kategori Deprem Sonuçları altındaki "Psiko-Sosyal" sonuçlar ve "Dinsel" sonuçlara ait metaforlar Şekil 4'te; katılımcı ifadeleriyle ayrıntılı değerlendirmeler ise Tablo 7'de verilmiştir.

Şekil 4: Deprem Sonuçları kategorisine ait alt kategori ve kodlar
Figure 4: Subcategories and codes of the Earthquake Consequences category

Deprem Sonuçları ana kategorisine ait 2 ayrı alt kategori ve 3 kod elde edildiği görülmektedir. (Şekil 4)

Tablo 7: Deprem Sonuçları kategorisine ait kodlar
Table 7: Codes in the Earthquake Consequences category

Alt kategori	Kodlar	Katılımcı İfadesi
Psiko-sosyal nedenler	Katil	BK15: Herkesin her şeyin katilidir
	Hiçlik	BK12: Sanki kimse var olmadı, her şey hiç oldu
Zaman	Yokluk	BK20: Büyük boşluk, yaşanmamışlık bırakır

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların oluşturdukları metaforların depremin yarattığı sonuçlarla ilgili olduğu görülmüştür. Katılımcı ifadeleri, doğrudan depremin yol açtığı sonuçlara odaklanan; yok oluş, yokluk ve hiçlik gibi zamanla ve psiko-sosyal etkilerle şekillenen kodları oluşturmıştır.

4.3) Depremi İkincil Yoldan Yaşamış Lise Öğrencilerinin Deprem ile İlgili Metaforlarına Ait Bulgular

Araştırmanın ikinci ayağını deprem afetini doğrudan tecrübe etmemiş, sosyal medya kanalları üzerinden ve depremi yaşamış insanların yaşantılarını sosyal öğrenme ile gözlemlemiş lise öğrencilerinin deprem ile ilgili algılarının tespit edilmesi ve yorumlanması oluşturmaktadır. Bu amaçla katılımcı öğrencilere aynı görüşme formu uygulanmış ve elde edilen metaforlar ortak kategorilere ayrılmış ve alt kodları oluşturulmuştur. Depremi ikincil yollardan deneyimleyen lise öğrencilerinin oluşturdukları metaforlar Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Depremi ikincil yoldan deneyimlemiş lise öğrencilerin oluşturdukları metaforlar

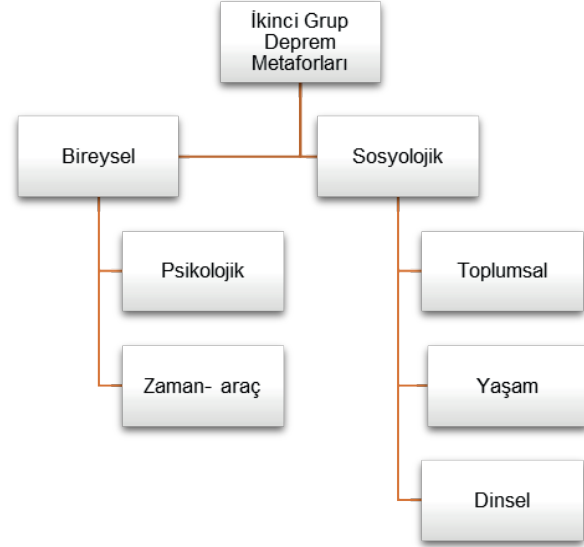
Table 8: Metaphors created by high school students who experienced the earthquake secondarily

Metafor	f	%
Kabus	4	14.8
Karabasan	4	14.8
Kıyamet	4	14.8
Katil	2	7.4
Toplu katliam	1	3.7
Lanet	1	3.7
Fenerbahçe	1	3.7
Hastalık	1	3.7
Korku	1	3.7
Değişim	1	3.7
Dağılma	1	3.7
Yok oluş	1	3.7
Beşik	1	3.7
Savaş	1	3.7
Hiçlik	1	3.7
Vurulmak	1	3.7
Nefret	1	3.7
Ölüm	1	3.7
Toplam	27	100

Tablo 8’deki metaforlar incelendiğinde, depremi ikincil yolla deneyimleyen öğrencilerin her birinin depremle ilgili tek bir kod ürettiği görülmüştür. Sonuç olarak 18’i farklı toplam 27 kod üretilmiş; bunlar içinde en sık kullanılanları kâbus (f=4), karabasan (f=4), kıyamet (f=4) ve katil (f=2) olmuştur.

4.4) Depremi İkincil Yoldan Yaşamış Lise Öğrencilerinin Deprem ile İlgili Metaforlarına Ait Kategoriler

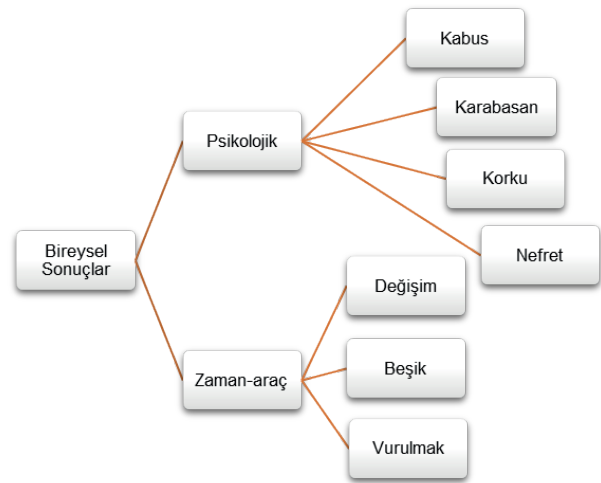
Deprem ile ilgili tecrübeleri sosyal öğrenmeler olan ikinci grup katılımcıların verdiği cevaplardan elde edilen metaforlar ortak özelliklerine göre gruplandırılmış ve alt kategorilere ayrılmıştır. Bu kapsamda 2 ayrı kategoride ele alına temalar kendi içlerinde 5 farklı gruba ayrılmıştır. Oluşturulan tema ve alt kategoriler Şekil 5’te gösterilmiştir.

Şekil 5: İkincil deprem deneyimi yaşamış öğrencilere ait metaforlara ait ana ve alt kategoriler

Figure 5: Main and sub-categories of metaphors belonging to students who experienced a secondary earthquake

Katılımcılardan elde edilen metaforların ortak özellikler çerçevesinde “Bireysel” ve “Sosyolojik” metaforlar başlıkları halinde 2 ayrı ana kategoride ele alındığı görülmektedir (Şekil 5). Ana kategorilerin alt temaları ise “Psikolojik”, “Zaman-Araç”, “Toplumsal”, “Yaşam” ve “Dinsel” kodlar halinde 5 ayrı kısımdan oluşmaktadır. Bireysel kategoriye ait alt kategoriler ve kodlar Şekil 6’da gösterilmiştir.

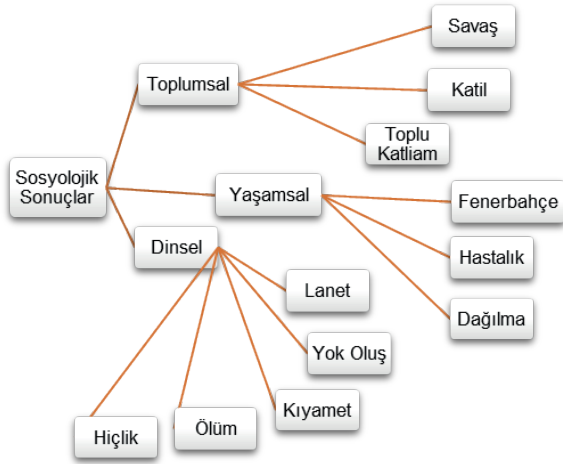
Şekil 6: Bireysel kategoriye ait alt temalar ve kodlar
Figure 6: Subthemes and codes of individual categories

Verilen ilişki ağına göre Bireysel Sonuçlar kategorisi 2 ayrı alt kategoriye ayrılmış ve toplam 7 farklı kod oluşmuştur (Şekil 6). Gösterilen kodlara (Şekil 6) ait katılımcı ifadeleri Tablo 9’da detaylı olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 9: Bireysel Metaforlar kategorisine ait kodlar
Table 9: Codes for Individual Metaphors category

Alt kategori	Kodlar	Katılımcı İfadesi
Psikolojik tema	Kabus	İK12: Deprem korkutucudur
	Karabasan	İK1: İnsanı nefessiz bırakır ve korkutur
	Korku	İK4: Deprem anında bize veya yakınlarımıza bir şey olur korkusudur
	Nefret	İK26: Dünyanın insanlara olan nefretinin zirvesidir
Zaman –Araç teması	Değişim	İK8: Büyük deprem bütün hayatımızı değiştirir
	Beşik	İK15: Deprem bizi sallar zaman mekan algımız kaybolur
	Vurulmak	İK24: Vurulup da ölmek kadar kötüdür, ölsen bitecek yaralı kalırsan sonu yok

Tablo 9'daki veriler incelendiğinde katılımcıların deprem ile ilgili oluşturdukları psikolojik temelli kodların, depremin oluşum aşaması ve yaşanan an ile odaklı düşüncelerin yansıması olduğu gözükmemektedir. Depremle ilgili fenomenler; “kâbus”, “karabasan”, “korku” gibi birbirine yakın duygu ve durumlardan oluşmaktadır. Zaman-araç teması içerisinde yer alan; “değişim”, “beşik” ve “vurulmak” kodları insan psikolojisinin eşyaya ve benzetmelere olan yatkınlığının sonucu olarak değerlendirilmiş ve bu kategorinin altına eklenmiştir. Sosyolojik nedenler kategorisi ve alt kodları Şekil 7’de gösterilmiştir.

Şekil 7: Sosyolojik kategoriye ait alt temalar ve kodlar
Figure 7: Sub-themes and codes belonging to the Sociological category

Sosyolojik Sonuçlar alt kategorisine ait 3 ayrı alt şema (Şekil 7) ve 11 ayrı kod oluştuğu görülmektedir. Sosyolojik Sonuçlar alt kategorisine ait temalar ve kodların katılımcı ifadeleri ile detaylandırılmış hali Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10: Sosyolojik Metaforlar kategorisine ait kodlar
Table 10: Codes belonging to the Sociological Metaphors category

Alt kategori	Kodlar	Katılımcı İfadesi
Toplumsal Kodlar	Savaş	İK17: Savaş kadar yıkıcıdır
	Katil	İK19: İnsanların umutlarını öldürür
	Toplu katliam	İK3: Sevdiklerini elinden alır
Yaşamsal Kodlar	Fenerbahçe	İK5: Birçok insanın ölümüne neden olur
	Hastalık	İK21: Ne zaman ne yapacağı belli olmaz
	Dağılma	İK25: Sürekli kendini hatırlatır, önlem alınmazsa ölümcüldür
Dinsel Kodlar	Lanet	İK10: Hayattaki her şeyimizin dağılmasıdır
	Yok oluş	İK18: Bir sürü kişinin öldüğü bir lanet gibidir
	Kıyamet	İK20: İnsana ait bir şey kalmaz
	Ölüm	İK27: Deprem sonrası yaşananlar kıyametin provası gibi
	Hiçlik	İK7: Başa gelmeden anlamadığımız ama yaşayınca korkunçtur
		İK22: Depremle her şey yıkılır evler, yuvalar, her şey hiçe dönüşür

Tablo 10 incelendiğinde sosyolojik metaforlar kategorisi altında “Toplumsal”, “Yaşamsal” ve “Dinsel” alt temaları altında katılımcılar tarafından oluşturulan kodlara yer verilmiştir. Katılımcı ifadelerinden de anlaşıldığı üzere, toplumun genelini ilgilendiren ve sonuçlarının dinsel nedenlere bağlandığı deprem fenomeni 11 ayrı kodla ifade edilmiştir.

4.5) Birincil ve İkincil Deprem Deneyimine Bağlı Oluşan Metaforların Ortak ve Farklılaşan Yönlerine Ait Bulgular

Araştırmaya dâhil olan katılımcıların oluşturdukları metaforlar; depremi birebir yaşamış olan öğrencilere ait olanlar ve depremi sosyal öğrenme yoluyla deneyimlemiş öğrencilerden edinilmişler olarak iki ayrı başlıkta incelenmiş, kategorilenmiş ve tablolaştırılmıştır. Her iki katılımcı gruptan elde edilen ortak metaforlar olduğu gibi birbiriyle benzeşmeyen metaforlar da tespit edilmiştir. Birinci ve ikinci grup lise öğrencilerinin oluşturduğu metaforların benzer ve farklı yönleri Tablo 11’de detaylı olarak gösterilmiştir.

Tablo 11: Birinci ve ikinci grup metaforlarının benzerlik ve farklılıkları
Table 11: Similarities and differences of first and second group metaphors

Ortak Temalar	Ortak Kodlar	Farklı Temalar		Farklı Kodlar	
		<i>Birinci Grup</i>	<i>İkinci Grup</i>	<i>Birinci Grup</i>	<i>İkinci Grup</i>
Psikolojik	Kâbus, Karabasan, Korku, Katil, Beşik	Psiko-sosyal nedenler	Sosyolojik nedenler	Zarar	Hastalık
Toplumsal	Felaket, Savaş			Hasat	Vurulma
Zaman	Değişim, Yokluk		Zaman araç	Bekleyiş	Lanet
Dinsel	Kıyamet, Ölüm		Yaşam	Son	Nefret
				Araba	Fenerbahçe
				Yıkılış	
				Trafik lambası	
				Sürpriz	
				Kötü His	
				Sınav	

Tablo 11'deki veriler incelendiğinde depremi yaşamış ve sosyal ortamda ikincil türden deneyimlemiş lise öğrencilerinin deprem ile ilgili oluşturdukları metaforların benzerlik gösterdiği en belirgin tema psikolojik nedenlerdir. Bu başlık altında sıralanan “Kâbus”, “Karabasan”, “Korku”, “Katil” ve “Beşik” katılımcılar tarafından ortak belirlenen kodlar olmuştur. İki farklı deneyime sahip katılımcı grubun birleştiği diğer kodlar; “Felaket”, “Savaş”, “Değişim”, “Kıyamet” ve “Ölüm” olarak sıralanmıştır. İki grup arasında ortak tema ve kodların yanında farklı temalar ve kodlar da oluşmuş, bunlar tüm tema gruplarında farklı başlıklar altında derlenmiştir. Birinci grup metaforlarında “Trafik Lambası”, “Sürpriz”, “Hasat” gibi doğrudan depremi çağrıştırmayan uzak anlamlı metaforlar

sıklıkla görülürken, ikinci grupta “Hastalık”, “Vurulma”, “Lanet” gibi kodlar elde edilmiştir.

4.6) Deprem Metaforlarının Gerekçelerine Yönelik Bulgular

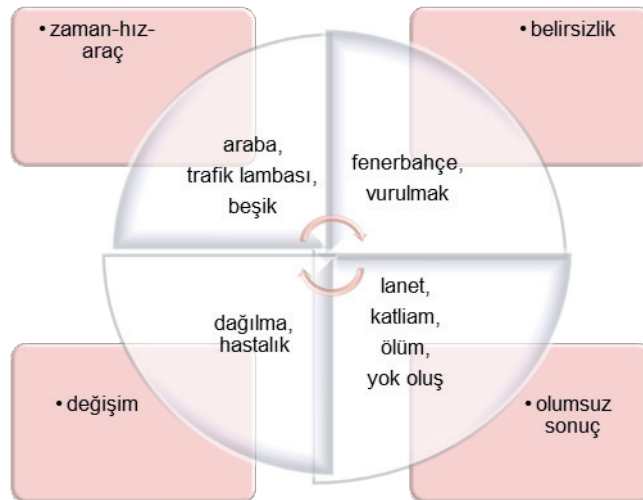
Araştırmaya katılan lise öğrencileri kendilerine yöneltilen görüşme sorularına verdikleri cevaplarda depremi benzettikleri kavramı veya kavramları hangi amaçla seçtiklerini gerekçelendirmiştir. Birinci ve ikinci gruptaki lise öğrencilerinin deprem ile ilgili oluşturdukları metaforları hangi gerekçelerle açıkladıkları Tablo 12’de kodlama sistemiyle açıklanmıştır.

Tablo 12: Deprem Metaforlarının Ortak Gerekçelerine Ait Frekans Verileri
Table 12: Frequency Data of Common Reasons for Earthquake Metaphors

Metafor	Kaybetme	Ceza	Mekân	Doğa	İnsan	İhmal	Ses	Acı	Üzüntü	Çaresizlik
Korku	5	-	-	2	8	2	4	1	-	4
Karabasan	-	-	3	-	2	-	-	-	-	4
Katil	6	2	-	2	5	2	-	2	2	1
Felaket	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kıyamet	7	-	-	-	-	-	3	-	-	-
Zarar	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kâbus	4	-	-	-	2	-	2	1	1	-
Hasat	-	-	-	2	1	-	-	-	-	2
Bekleyiş	-	-	-	-	-	3	-	-	-	3
Savaş	-	2	2	2	-	-	-	2	2	2
Son	2	-	-	-	2	-	-	-	-	2
Değişim	-	-	2	2	2	-	-	2	-	1

Tablo 12’deki veriler incelendiğinde katılımcıların oluşturduğu deprem metaforlarının dayanakları ve tekrarlanma sıklıkları gösterilmiştir. Lise öğrencilerinin ifadelerinden elde edilen ortak gerekçelere bakıldığında “korku”, “karabasan”, “katil” ve “felaket” kodları kaybetme, insan ve acı temelli oluşturulmuş; “bekleyiş”, “savaş”, “hasat” gibi kodlar insan, doğa ve mekân gerekçeleriyle izah edilmiştir. Katılımcı öğrencilerin depremi benzettikleri kavramları; ceza, ses, acı, üzüntü ve çaresizlik gibi

durumları dayanak göstererek açıkladıkları tespit edilmiştir. Katılımcı gerekçeleri kodlanırken en sık kullanılan metaforlar gruplandırılmıştır. Gruplandırma yapılırken tercih edilen gerekçeler ise katılımcı lise öğrencilerinin sıklıkla tercih ettikleri nedenlerden elde edilerek sıralanmıştır. Katılımcılar ortak ve farklı metaforları benzerlik barındırmayan gerekçelerle de ifade etmiştir. İki ayrı öğrenci grubunun farklılaşan metafor gerekçeleri Şekil 8’de gösterilmiştir.

Şekil 8: Gruplar arası farklılaşan metafor gerekçeleri
Figure 8: Metaphor reasons that differ between groups

5. SONUÇLAR

Depremi birincil ve ikincil yollardan yaşamış lise öğrencilerinin “deprem” ile ilgili metaforik algılarını tespit etmek amaçlı yapılan çalışmadan elde edilen bulgular neticesinde ulaşılan sonuçlar aşağıda ifade edilmiştir.

Araştırma sonucunda birinci grup katılımcıların 22’si farklı 40 metafor; ikinci grup katılımcıların 18’i farklı 27 metafor ürettikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların ürettikleri metaforlar ortak kategoriler ve kullanılma gerekçelerine göre 4 ana kategori ve 11 alt kategoride toplanmıştır. Deprem deneyim özelliğine göre katılımcıların oluşturduğu kategori ve kodlar ayrı olarak ele alınmış ve yorumlanmıştır. Birinci grup katılımcılarını oluşturan lise öğrencileri depremi yerinden yaşamış ve deneyimlemiş öğrencilerden oluşmaktadır. Birinci grubun ana kategorileri Deprem’in Meydana Geliş-Oluş ve Deprem’in Sonuçları olarak belirlenmiş ve alt kategorileri; Psikolojik, Toplumsal, Dinsel, Zaman; Psiko-sosyal ve Dinsel Sonuçlar halinde gruplanmıştır. İkinci gruba ait verilerden elde edilen bulgulara göre ise Bireysel ve Sosyolojik Sonuçlar olmak üzere 2 ana kategori ve bu kategorilerin altında; Psikolojik, Zaman-Araç, Toplumsal, Yaşam ve Dinsel başlıkları ile 5 ayrı alt kategori oluşturulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların çokça tekrarladıkları metaforlar gruplar arasında değişkenlik gösterse de her iki grubun da depremi yıkıcı, korkutucu bir olay olarak tanımladıkları görülmektedir. Birinci gruptaki katılımcıların en sık kullandıkları metaforlar; felaket, zarar, kâbus, hasatve bekleyiş olmuş ve bu durum, lise öğrencilerinin depremi olumsuz duygu ve durumlarla ilişkilendirdikleri sonucuna bağlanmıştır. Elde edilen bu sonuçlar deprem yaşamış öğrenciler üzerinde yapılan diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Aksoy 2013, Değirmenci 2019, Karakuş 2019).

6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremler toplamda 11 ili etkilemiş (Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman, Malatya, Elazığ, Adana, Hatay, Kilis, Diyarbakır, Şanlıurfa, Osmaniye) ve çok büyük kayıpların yaşandığı bir afet olarak kayıtlara geçmiştir. Türkiye genelindeki eğitim kurumlarının %21’i bu illerdeki eğitim kurumlarından oluşmaktadır. Deprem’in etkilediği illerde 4 milyonu aşkın öğrenci eğitim görmektedir ve depremten hemen sonra bu illerde eğitim öğretime ara verilmiştir (Kara ve diğ. 2023). Dolayısıyla depremten sonra uzunca bir süre eğitimin aksaması, sosyal hayattaki değişimler araştırma sonuçlarına da yansımış ve bekleyiş metaforunun oluşması anlam kazanmıştır. Büyük yıkımların ve can kayıplarının yaşanması ise; felaket, zarar ve kâbus metaforlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Birinci gruptaki katılımcıların en çok metafor ürettikleri alt kategori Psikolojik Nedenler olmuş ve bu alanda toplam 10 metafor ortaya çıkmıştır. Bu başlık altında tekrarlanan metaforlara bakıldığında; karabasan, kâbus, korku, yıkılış, rüya gibi kaygı temelli kodlar üretildiği görülmektedir. Deprem gibi doğal afetlerin insanlar üzerindeki etkilerini inceleyen benzer çalışmalarda da korku ve kaygıya dayalı psikolojik etkilerin belirgin olduğu sonuçlara ulaşılmıştır (Yazıcı ve Ulu Kalın 2008). Bu açıdan bakıldığında bahsi geçen araştırmalar çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Birinci gruptaki katılımcıların oluşturduğu diğer metaforik algı alanları; Toplumsal, Dinsel ve Zaman kategorilerine ayrılmıştır. Katılımcıların çoğunluğu depremi din temelli bir nedene bağlamış ve kıyamet, ölüm, son ve sınav gibi metaforlar

türetmişlerdir. Bu sonuçlar deprem ve benzer doğal olayların algılanış biçimini ortaya koymada toplumsal ayak izlerini takip etme açısından önem arz etmektedir. Keza Demirkaya (2007) ve Aksoy (2013)’ün çalışmalarında da deprem kavramı dini duygularla açıklanmış ve değerlendirilmiştir. Büyük felaketler ve kayıplardan sonra toplum psikolojisi, doğa veya yaratıcı tarafından cezalandırma, dünyanın sonunun geldiği kanısına varma gibi düşüncelere kanallı olmaktadır. Çalışma sonuçları da bu düşünceleri destekler mahiyettedir. Birinci grup katılımcıların oluşturdukları diğer bir metafor; değişim ise bölgede yaşanan büyük depremten sonra yer değiştirmek zorunda kalan depremzedelerin durumunu anlatır vaziyettedir. Nitekim depremten sonra yaklaşık 2 milyona yakın insan başta çevre iller başta olmak üzere her ile göç etmiş, yeni hayatlar ve düzenler kurmaya başlamıştır (Sağıroğlu ve diğ. 2023). Bu nedenle öğrencilerin hayatlarında büyük değişimler yaşanmış ve bu durum araştırma sonuçlarına da yansımıştır.

Depremi ikincil yollarla deneyimleyen öğrencilerin oluşturdukları metaforlar birinci gruptakilerle benzerlik göstermektedir. Bu grup katılımcıları da birinci gruptakiler gibi; kâbus, karabasan, kıyamet gibi metaforlar oluşturmuşlar ve kullanma durumlarını ortak gerekçelerle açıklamışlardır. Araştırmanın bu sonucu literatürdeki benzer çalışmalarla örtüşmemektedir. Aydın (2010) ve Öcal (2005)’in yaptığı çalışmalarda depremi yaşamamış öğrencilerden elde edilen metaforlar incelenmiş ve öğrencilerin depremi algılayamadığı ve deprem konusuna ilgi duymadıkları tespit edilmiştir. Çalışmadaki bu farklılığın sebepleri arasında; 6 Şubat 2023 tarihli depremlerin ülkede yarattığı büyük etki, can ve mal kayıpları, toplumsal refleksin oluşturduğu alt yapı gösterilebilir. Türkiye tarihindeki en büyük felaket olarak nitelendirilen Kahramanmaraş depremleri, ülke genelinde olduğu gibi öğrenciler üzerinde de derin etkiler bırakmış ve depreme yönelik algıları da değiştirmiştir. İkinci gruptaki öğrencilerin ürettikleri diğer kodlara bakıldığında da depremten; kıyamet, katil, yok oluş, savaş gibi terimlerle bahsetmeleri olayın büyüklüğünün etkisinde kaldıklarını ve sosyal ve basılı-görsel medyadan edindikleri bilgileri, kendileri de yaşayıp deneyimlemiş gibi yorumladıklarını göstermektedir. Dikkat çeken bir diğer sonuç depremi ikincil olarak deneyimlemiş öğrencilerin birinci gruba göre depremle ilgili daha az metafor üretmiş olmalarıdır. Birinci grup katılımcıların bazıları depremi birden fazla metaforla (toplam 40) açıklarken, ikinci grup öğrencileri tek metaforla (toplam 27) açıklamayı yeğlemiştir. İkinci grup katılımcıları, her ne kadar depremten fazlaca etkilenmiş olsalar da depremi birebir yaşamış öğrencilerden daha az sayıda metafor türetmiş olmaları, bireysel tecrübelerin insan üzerindeki etkilerinin daha baskın olduğunun göstergesidir.

Farklı deneyimlere sahip katılımcıların oluşturdukları metaforların ortak ve farklı gerekçelerle açıklandığı tespit edilmiştir. Katılımcıların depremi benzettikleri kavram ve olgular “Psikolojik Sonuçlar ve Nedenler” kategorilerinde benzerlik göstermiştir. Ortak metafor ve gerekçeler incelendiğinde depremin bir kabus veya karabasan gibi kötü bir durum olduğu, ardında ölümler, felaketler bıraktığı bu nedenle de kayıp, çaresizlik, dünyanın sonunun gelmesi gibi olumsuz yönü ağır basan gerekçelere dayandırıldığı görülmüştür. Sevdiklerinden ayrılmak ve alışılageldikleri yaşamlarını değiştirmek zorunda kalan öğrenciler; değişim, ölüm, yok oluş, savaş, hasat, bekleyiş gibi metafor üretmiş ve depremin

kendi iç dünyalarında bıraktıkları etkileri ortaya koymuşlardır. Bu sonuçlar depremin insanın ruh sağlığı üzerinde ve dünyayı algılama biçiminde yarattığı etkiyi göstermesi açısından önem arz etmektedir. Deprem metaforlarının ortak gerekçelerine ait frekans verileri incelendiğinde öğrencilerin depremi algılama biçimlerini dayandırdıkları kavramlar; kaybetme, insan, acı, ihmal ve çaresizlik olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler, depremden sonra yaşadıkları duygu ve olayları anlamlandırmaya çalışırken çaresizlik ve acı üzerinde yoğunlaşmış, yaşadıklarının sebeplerini insanlara ve ihmallere bağlamıştır. Deprem gibi doğal afetlerin kitleler üzerindeki etkisi sadece ekonomik boyutlu değil çok yönlüdür. Bu etki alanlarından biri de kişisel ve toplumsal ruh sağlığı, psiko-sosyal gelişim alanlarıdır. Toplumun büyük bir bölümünü oluşturan öğrencilerin büyük afetler ve sosyal değişimlerden sonra ruh sağlığını ve eğitim hayatını düzenleme açısından afet eğitim programları büyük önem taşımaktadır. Kısa (2019) ve Karaca (2022)'nin çalışmaları Sosyal Bilgiler ve Coğrafya dersleri öğretim programlarında afet konusuyla ilgili kazanımların yeterli olmadığı sonucuna varmıştır. Öğrencileri ve onların yardımıyla aileleri ve nihayetinde toplumun tamamını, yaşanabilecek olası afetlere hazırlamak da yine etkili ve kalıcı bir afet eğitimi ile verilecek afet bilinciyle mümkün olacaktır. Çalışma sonrası elde edilen sonuçlar neticesinde sunulan öneriler şunlardır:

- Afet eğitiminin afet bilinci oluşturmada lokomotif etkisinin kullanılması ve ortaokuldaki Sosyal Bilgiler dersi içeriğine afet konularının eklenmesi, daha sonraki süreçte Coğrafya ve seçmeli Afet Bilinci dersleri okutularak afet kültürünün toplum geneline yerleştirilmesi sağlanmalıdır,
- Afetler sonrası öğrencilerin ruh sağlığının korunması ve psikolojik destek için çalışmalar yapılması ve afet eğitiminin içeriğinin buna göre düzenlenmesi gerekmektedir,
- Afete hazırlık kapsamında okullardaki Afet ve Sivil Savunma kulüplerinin yıllık planlarının içerikleri güncellenmeli ve tatbikatlara ağırlık verilmelidir. Özellikle ilk 72 saat içinde yaşanabilecek durumlar ve alınabilecek önlemler öğrencilere doğru anlatılmalıdır. Deprem ve tahliye tatbikatları öğrencileri duruma hazırlayacak şekilde organize edilmeli ve gelişim dönemlerine uygun olarak korkutucu ve üstün körü uygulamalardan uzak düzenlenmelidir.
- Afet öncesi, esnası ve sonrası durumlarla ilgili çalışmalar ve eğitimler öğretim programlarına eklenmeli, yalnızca deprem afeti üzerinden çalışmalar yapmak yerine afetleri bütüncül ele alan disiplinler uygulanmalıdır. Afetlerle ilgili çalışmaların tümünde, öğrencilerin deprem, yangın, sel, salgın ve benzeri durumlarla ilgili düşüncelerinin incelendiği araştırmalardan yardım alınmalıdır.

TEŞEKKÜR

Çalışmanın tamamlanmasına katkı sağlayan tüm öğrencilere teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- AA, 2023. Anadolu Ajansı Bülteni, Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/kahramanmaras-merkezli-depremlerde-hayatini-kaybedenlerin-sayisi-50-bin-96-oldu/2850716>.
- AFAD, 2018. Türkiye'de afet yönetimi ve doğal kaynaklı afet istatistikleri, T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı AFAD, Ankara, Erişim adresi: wkurumlar/afad.gov.tr/35429/xfiles/turkiye_de_afetler.pdf.
- Aksoy B., 2013. Depremi yaşamış olan 9. sınıf öğrencilerinin “deprem” kavramına yönelik algılarının nitel açıdan incelenmesi, *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5(1), 247-265.
- Aksoy B., Sözen E., 2014. Lise öğrencilerinin coğrafya dersindeki deprem eğitimine ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Düzce ili örneği), *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 279-297.
- Aydın F., 2010. İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin “Deprem” Kavramını Algılamaları: Fenomenografik Bir Analiz, *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 5,3, 801-817.
- Cerit Y., 2008. Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 694.
- Creswell J.W., 1998. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*, Thousand Oaks, Sage, CA, p. 248.
- Değirmenci Y., 2019. Sınıf öğretmeni adaylarının “doğal afet” kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforların incelenmesi, *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 83-94.

- Demirkaya H., 2007. İlköğretim 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin depreme yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 38-49.
- Doğan M., Nacaroglu O., Ablak S., 2021. Sivrice depremini yaşamış ortaokul öğrencilerinin depreme ilişkin metaforik algılarının incelenmesi: Malatya ili örneği, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51,384-402.
- Erkan S., 2010. Deprem yaşayan ve yaşamayan okul öncesi çocukların davranışsal/duygusal sorunlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 55-66.
- Kara İ., Tokmak A., İnanoğlu A., 2023. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depreminin sonuçları ve afet eğitimi üzerine bir değerlendirme, *Eğitim Bilimleri Alanında Uluslararası Çalışmalar XX*, 7-34, Eğitim Yayınevi, İstanbul, 135 s.
- Karaca Ö.F., 2022. Afet konularının sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, 76 s.
- Karakuş U., 2019. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının doğal afet kavramlarına ilişkin algılarının kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla incelenmesi, *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 8(3), 735-751.
- Kısa G., 2019. 2018 sosyal bilgiler öğretim programına uygun (4., 5.ve 7.sınıflara) doğal afetler konusunda etkinlik örnekleri, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir Üniversitesi, 117 s.
- Lakoff G., Johnson M., 2005. *Metaforlar: hayat, anlam ve dil*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 315 s.
- Lincoln Y.S., Guba E.G., 2013. *The constructivist credo*. California, Left Coast Press, CA, p. 208.
- Neuman L.W., 2014. *Social research methods: qualitative and quantitative approaches (seventh ed.)*, Essex: pearson education limited, p.599.
- Öcal A., 2005. "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Deprem Eğitiminin Değerlendirilmesi", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 1, 169-184.
- Özçetin A., Maraş A., Ataoğlu A., İçmeli C., 2008. Deprem sonucu gelişen travma sonrası stres bozukluğu ile kişilik bozuklukları arasında ilişki, *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi*, 2, 8-18.
- Özkul B., Karaman A.E., 2007. Doğal afetler için risk yönetimi, *TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 251-260.
- Palmquist R.A., 2001. Cognitive style and users' metaphors for the web: an exploratory study, *Journal of Academic Librarianship*, 27(1), 24-32.
- Patton M.Q., 2002. *Qualitative research and evaluation methods(3rd ed.)*, Thousand Oaks, Sage, CA, p.690.
- Potts A., Semino E., 2019. Cancer as a Metaphor, *Metaphor and Symbol*, 34(2), 81-95.
- Saban A., 2008. Okula ilişkin metaforlar, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 55, 459-496.
- Sağiroğlu A.Z., Ünsal R., Özenci F., 2023. Deprem Sonrası Göç ve İnsan Hareketlilikleri Durum Değerlendirme Raporu, *AYBÜ-GPM Rapor Serisi-15*, Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Göç Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AYBÜ-GPM).
- Sert E., 2002. Depremin ilköğretim öğrencilerinin güdülerini ve başarı-başarısızlık yüklemelerini etkileme düzeyi, *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya Üniversitesi.
- Shaw D.M., Mahlios M., 2011. Literacy metaphors of pre-service teachers: do they change after instruction? which metaphors are stable? how do they connect to theories?, *Journal of Education for Teaching: International Research and Pedagogy*, 37, 77-92.
- Shenton A.K., 2004. Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects, *Education for Information*, 22, 63-75.
- Şahin C., Doğanay H., Özcan N.A., 2004. Türkiye coğrafyası ve jeopolitiği (fiziki beşeri-ekonomik-jeopolitik) (genişletilmiş ikinci baskı), *Gündüz Eğitim ve Yayıncılık*, Ankara, 510 s.
- Şahin C., Sipahioğlu Ş., 2002. Doğal afetler ve Türkiye, *Gündüz Eğitim ve Yayıncılık*, Ankara, 472 s.
- Thibodeau P.H., Flusberg S.J., Holmes K., 2017. Solving the puzzle to reach the summit: using metaphor to gauge, *Public Perceptions of Science*, In *CogSci*, 3320-3325.
- Tutar H., 2023. Nitel araştırma deseni belirleme ölçütleri ve gerekçelendirilmesi, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25, 1.

Utkucu M., Durmuş H., Uzunca F., Nalbant S., 2023. 6 Şubat 2023 Gaziantep (Mw=7.7) ve Elbistan (Mw=7.5) depremleri üzerine bir değerlendirme, Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Yazıcı Ö., Ulu Kalın Ö., 2018. “Doğal afet” için kavramsal metaforların karşılaştırmalı analizi, Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5(1), 25-40.

Yıldırım A., Şimşek H., 2011. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, B:8, Seçkin Yayınevi, Ankara, 448 s.

Yıldız M., 2000. İlköğretim okullarındaki öğretmenlerin deprem öncesinde ve deprem sonrası öğrenme ve öğretme başarıları ile deprem sonrası oluşabilecek değişiklikler, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 24 s.

Yıldız C.D., Öztürk E.D., 2023. Üniversite öğrencilerinin depreme ilişkin metaforik algıları, Üniversite Araştırmaları Dergisi, 6(3), 308-316.

Zhou L., Wu X., Xu Z., Fujita H., 2018. Emergency decision making for natural disasters: an overview, International Journal of Disaster Risk Reduction, 27, 567-576.

ARAŞTIRMA VERİSİ (Research Data)

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (afet istatistiği raporu, 2018 bildiri kitapçığı), T.C.

ÇIKAR ÇATIŞMASI / İLİŞKİSİ (Conflict of Interest / Relationship)

Araştırma kapsamında yer alan bilgiler; herhangi bir kişiye, kuruma, ekipmana çıkar sağlamayı veya kişisel/kurumsal menfaat kazandırmayı amaçlamamaktadır. Araştırma kapsamında herhangi özerk yapı, özel yada kamu kurum ve kuruluşundan maddi ve manevi destek alınmamıştır. Çalışmayazarı herhangi bir kurum yada kuruluşla menfaat ilişkisi içinde yer almamaktadır.

YAZARLARIN KATKI ORANI BEYANI (Author Contributions)

- Çalışmanın tasarlanması (Designing of the study): P.U.
- Literatür araştırması (Literature research): P.U.
- Saha çalışması, veri temini/derleme (Fieldwork, collection/ compilation of data): P.U.
- Verilerin işlenmesi/analiz edilmesi (Processing/analysis of data): P.U.
- Şekil/Tablo/Yazılım hazırlanması (Preparation of figures/ tables/software): P.U.
- Bulguların yorumlanması (Interpretation of findings): P.U.
- Makale yazımı, düzenleme, kontrol (Writing, editing and checking of manuscript): P.U.

ETİK KURUL İZNİ (Ethics Committee Approval)

Amasya Üniversitesi'nin 184658 sayılı ve 08.03.2024 tarihli Sosyal Bilimler Etik Kurulu onayı ile izni alınmıştır.